

„Spatřit svět v zrnku písku...“

– William Blake

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

památková péče do sebe s klidným nadhledem pojme vše, co nám stojí za uchování. Toto číslo ZPP jsme se proto rozhodli věnovat zdánlivě okrajovému tématu, které je však navýsost noblesní. Mozaiku v českém památkovém fondu často vnímáme jako kuriozitu či ozdobu doplňující architektonické „tělo“ památky. Tato díla minulosti přitom nemusíme chápat jen jako uměleckořemeslný artefakt, ale i jako kód. Divák, který jej chce dešifrovat a rozumět mu, musí opticky překlenout mezery mezi kostičkami a vnímat jednotlivé znaky, které jsou podobně jako pixely na obrázcích, fotografiích nebo QR kódech způsobem zobrazení „v nižším rozlišení“. Znakovou jednotkou mozaikového aparátu je tessera různých vlastností - velikostí, tvarů a materiálů. Vnímání podle vzdálenosti a úhlu pohledu dílo sjednotí, nebo naopak rozbíjí na jednotlivé části. Mozaika tak představuje vizuální cvičení, kterého se účastní naše oči a vědomí. Vnímají, čtou a dekodují společně to, co vidí, i to, co vědí, co znají, jak myslí.

Historické mozaiky často nevznikaly samoúčelně, ale tvořily součást širšího uměleckého celku. Ucelené vnímání mozaiky v architektuře umožňuje především pohled z dálky. Zblízka tessery a jejich formy samy o sobě neumožňují rozpoznat, zda jde o konkrétní vyobrazení např. oka nebo nosu ve vztahu k figuře. Jednotlivé elementy mohou působit jako abstraktní směs barev a tvarů. Ovšem i tak je možné vnímat jejich krásu a obdivovat materiál jednotlivých komponent. V každé jednotlivé kostičce je příběh – od vzniku přes zpracování až k vytvoření celku, který se stává čitelným při odstupu od díla z určité vzdálenosti – vidíme konkrétní obličej, gesta, figury, světlo, stínování, nápisy...

Pohledů, jak vnímat mozaiku a jak na ni nahlížet, je mnoho. Odpovídá tomu i mimořádný rozsah tohoto čísla ZPP, ve kterém se snažíme čtenářům zprostředkovat nejen vizuální slavnost při pohledu do barevného světa mozaiky, ale také přinést svědectví o tom, v jakém stavu se nachází muzivní umění na našem území v současnosti a jak probíhá jeho záchrana. Čas nám již poskytl potřebný odstup, takže se snažíme zhodnotit především uměleckou kvalitu a historickou výpovědní hodnotu mozaik bez ideologického zkreslení. Doufáme, že toto číslo ZPP argumentačně pomůže třeba proti přežívajícím stereotypům v podobě „čištění fasád od srpů a kladiv“.

Číslo je rozděleno do několika tematických celků. Úvodní trojice studií představuje základní principy mozaiky a nabízí historický exkurz do české a moravské muzivní tvorby. Pro čtenáře, kteří jsou v oboru muzivního umění laiky, je k úvodu připojen také podrobný glosář termínů. Druhou část čísla tvoří stati, které se z teoretického i praktického hlediska věnují materiálovým mozaikám – podrobně představují mozaiky keramické, kamenné a skleněné a na konkrétních příkladech dokladují stav, procesy degradací i postupy záchrany mozaikových děl.

Poslední část hlavní tematické rubriky je věnována studiím, které se podrobně věnují konkrétním mozaikovým dílům a autorům, a to jak z hlediska uměleckohistorického, tak ve formě případových studií z restaurátorské praxe. Prostor je věnován nejen tvorbě na našem území, ale též té zahraniční – hned dva příspěvky jsou věnovány významným středověkým mozaikovým dílům v Polsku.

Číslo je tak jako obvykle doplněno též řadou menších článků a materiálů, které, chtělo by se říci, doplňují celkový obraz o další kamínky.

Pro mnoho čtenářů ZPP bude možná toto číslo představovat první důkladnější setkání se specifickým světem muzivního umění, které se do plné pozornosti památkové péče teprve postupně dostává. I přes značný objem čísla však téma zdaleka není vyčerpáno – je to spíše pozvánka a příslib do budoucna.

Na závěr nezbývá než poděkovat všem autorům za spolupráci na tomto mimořádně náročném čísle a popřát vám, vážené čtenářky a vážení čtenáři, co nejinspirativnější zážitky.

MgA. Magdalena KRACÍK ŠTORKÁNOVÁ, Ph.D.; Mgr. Jiří KRÍŽEK

Magda *JK*

IN MEDIAS RES: MOZAIKY A PAMÁTKY MUZIVNÍHO UMĚNÍ

- Magdalena Kracík Štorkánová; Veronika Vicherková*, Mozaika jako umělecký druh / 187
- Glosář – terminologie muzivního umění / 194
- Veronika Vicherková; Magdalena Kracík Štorkánová*, Z dějin českého mozaikářství / 197
- Zuzana Křenková; Vladislava Říhová*, Skleněné mozaiky od konce 19. do poloviny 20. století – příspěvek k umělecké topografii Moravy / 207
- Pavla Bauerová; Magdalena Kracík Štorkánová; Veronika Vicherková*, Kamenná mozaika – muzivní technika s nejdelší tradicí / 219
- Jana Höferová*, Historie skleněného obrazu a jeho proměna v průběhu staletí / 230
- Magdalena Kracík Štorkánová; Dana Rohanová*, Materiálové rozdělení skleněných mozaik, jejich degradace a metody průzkumu / 235
- Vojtěch Pařík; Anežka Paříková*, Keramická řezaná mozaika RAKO – znovuzrození zaniklé technologie / 244
- Zuzana Křenková*, Jan Tumpach a cesta k českému mozaikovému materiálu / 254
- Dagmar Michočinová*, Opus Pavimentum – historické vápenné maltové podlahy z pohledu materiálového / 260
- Magdalena Kracík Štorkánová*, Mozaiky v památkové péči z pohledu restaurátora v 21. století se zaměřením na problematiku metodologie transferů muzivních děl / 265
- Marcin Kozarzewski*, Rekonstrukce středověké sochy Panny Marie s dětátkem z hradního kostela v Malborku a konzervace mozaiky v katedrále v Kwidzynu / 275
- Daniel Hradil; Janka Hradilová; Dana Rohanová; Magdalena Kracík Štorkánová; Eva Pospíšilová*, Materiálový výzkum středověkých skleněných mozaik v Malborku a Kwidzynu / 286
- Josef Červinka*, Zhodnocení restaurování mozaikové podlahy minaretu v Lednici s přihlédnutím k transferům mozaiky na synagoze v Čáslavi a v Mohyle míru v Prazi / 294
- Vladislava Říhová; Zuzana Křenková*, Zápisy komisí pro spolupráci architekta s výtvarníkem a další prameny pro výzkum mozaik ve veřejném prostoru socialistického Československa / 303
- Andrea Ballardini; Laura Ballardini*, Dílo italského mozaikáře Saura Ballardiniho v Praze / 314

RÚZNÉ

Mozaiky z Neuhauserovy dílny a Tyrolské sklomalířské a mozaikářské dílny v 19. a 20. století (*Malu Storch; Elisabeth Maireth*) 321/ Mozaika Posledního soudu na Pražském hradě: 17 let po restaurování třetího panelu díla a 7 let po realizaci nové koncepce údržby (*Milena Nečásková; Irena Kučerová; Zuzana Zlámalová Cílová; Barbora Holubová*) 323/ Mauzoleum rodiny Dittrich v Krásné Lípě a jeho muzivní výzdoba (*Vladislava Holzapfelová; Magdalena Kracík Štorkánová*) 327/ Mezioborový průzkum kombinované mozaiky Ptačí rodina od Ludmily Jandové (*Barbora Vařejková; Jan Vojtěchovský; David Svoboda; Adéla Škrabalová; Vladislava Říhová*) 328/ „Ústí – město mozaik“ aneb Ztráta respektu k exkluzivním mozaikovým dílům (*Martin Krsek*) 332/ Unikátní mozaiky akademické malířky Elišky Rožátové v Muzeu skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou (*Dagmar Havlíčková*) 334/ Certifikovaná metodika monitoringu a technologie údržby skleněných exteriérových mozaik a mapa skleněných exteriérových mozaik (*Irena Kučerová; Zuzana Zlámalová Cílová; Zuzana Křenková; Vladislava Říhová*) 335/ Dům u Voříkovských a jeho otevřené dveře (*Jana Tichá*) 338/

SEMINÁŘE, KONFERENCE, AKCE

7. výjezdní zasedání archeologů NPÚ (*Jan Pařez*) 339/ Obnova památek 2017. Střechy historických budov (*Alena Krusová; Helena Hamouzová*) 342

RESUMÉ

Summary / 344